

LINGVISTIK INTELLEKT ASOSIDA INGLIZ TILINI O'RGATISH
METODLARINING SAMARADORLIGI (EMPIRIK YONDASHUV)

THE EFFECTIVENESS OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING METHODS BASED
ON LINGUISTIC INTELLIGENCE (EMPIRICAL APPROACH)

ЭФФЕКТИВНОСТЬ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ,
ОСНОВАННЫХ НА ЛИНГВИСТИЧЕСКОМ ИНТЕЛЛЕКТЕ (ЭМПИРИЧЕСКИЙ
ПОДХОД)

Allanazarova Sadoqat Azimovna

Abu Rayhon Beruniy nomidagi

Urganch davlat universiteti

Mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada lingvistik (verbal-lingvistik) intellekt asosidagi ingliz tilini o'rgatish metodlarining samaradorligi empirik tadqiqotlar asosida chuqur tahlil etiladi. Lingvistik intellekt so'zlar, til va nutqiy faoliyatlar bilan ishlash qobiliyatini ifodalaydi. Ushbu intellektga moslashtirilgan metodlar — hikoya aytish, o'qish va tinglash mashqlari, so'z o'yinlari, debatlash, jurnal yozish va nutqiy faoliyatlar — o'quvchilarning til ko'nikmalarini (lug'at boyligi, o'qish, gapirish, tinglash) rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Empirik yondashuv doirasida xalqaro va mahalliy tadqiqotlar tahlil qilinib, nazorat va eksperimental guruhlar o'rtasidagi farqlar, statistik natijalar (masalan, effekt o'lchamlari, retention darajasi) hamda O'zbekiston ta'lim muhitidagi qo'llash imkoniyatlari va cheklovlari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, lingvistik intellektga asoslangan metodlar o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, lug'at va nutqiy ko'nikmalarni sezilarli yaxshilaydi, ayniqsa an'anaviy usullarga nisbatan uzoq muddatli saqlanish (retention) ko'rsatkichlarini oshiradi. Maqola O'zbekiston oliy va umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ingliz tili o'qitishni takomillashtirish bo'yicha amaliy takliflar beradi.

Kalit so'zlar: lingvistik intellekt, ingliz tili o'qitish metodlari, empirik tadqiqot, hikoya aytish, o'qish va tinglash mashqlari, lug'at boyligi, nutqiy ko'nikmalar, O'zbekiston ta'lim tizimi, samaradorlik, motivatsiya.

Аннотация: В данной статье представлен углубленный анализ эффективности методов обучения английскому языку, основанных на лингвистическом (вербально-лингвистическом) интеллекте, на основе эмпирических исследований. Лингвистический интеллект представляет собой способность работать со словами, языком и речевой

деятельностью. Методы, адаптированные к этому интеллекту — рассказывание историй, упражнения на чтение и аудирование, словесные игры, дебаты, ведение дневника и речевые упражнения — играют важную роль в развитии языковых навыков учащихся (лексика, чтение, говорение и аудирование). В рамках эмпирического подхода анализируются международные и локальные исследования, рассматриваются различия между контрольной и экспериментальной группами, статистические результаты (например, размеры эффекта, показатели усвоения материала), а также возможности и ограничения их применения в образовательной среде Узбекистана. Результаты исследования показывают, что методы, основанные на лингвистическом интеллекте, повышают мотивацию учащихся, значительно улучшают лексику и речевые навыки, и особенно увеличивают показатели долговременного усвоения материала по сравнению с традиционными методами. В статье представлены практические рекомендации по совершенствованию преподавания английского языка в высших и общеобразовательных средних учебных заведениях Узбекистана.

Ключевые слова: лингвистический интеллект, методы преподавания английского языка, эмпирические исследования, рассказывание историй, упражнения на чтение и аудирование, лексика, навыки разговорной речи, узбекская система образования, эффективность, мотивация.

Abstract: This article provides an in-depth analysis of the effectiveness of English language teaching methods based on linguistic (verbal-linguistic) intelligence based on empirical research. Linguistic intelligence represents the ability to work with words, language, and speech activities. Methods adapted to this intelligence — storytelling, reading and listening exercises, word games, debating, journaling, and speech activities — play an important role in developing students' language skills (vocabulary, reading, speaking, and listening). Within the framework of the empirical approach, international and local studies are analyzed, differences between control and experimental groups, statistical results (e.g., effect sizes, retention rates), and the possibilities and limitations of their application in the educational environment of Uzbekistan are considered. The results of the study show that methods based on linguistic intelligence increase students' motivation, significantly improve vocabulary and speech skills, and especially increase long-term retention rates compared to traditional methods. The article provides practical suggestions for improving English language teaching in higher and general secondary educational institutions of Uzbekistan.

Keywords: linguistic intelligence, English language teaching methods, empirical research, storytelling, reading and listening exercises, vocabulary, speaking skills, Uzbek education system, efficiency, motivation.

Kirish Zamonaviy ta'limda o'quvchilarning individual psixologik xususiyatlarini hisobga olish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Inson intellektini bir nechta mustaqil turlar sifatida ko'rib chiqish yondashuvi ta'lim jarayonini shaxsiylashtirishga imkon beradi. Lingvistik intellekt til va so'z bilan ishlash qobiliyatini aks ettiradi: o'qish, yozish, gapirish, tinglash va lug'atni boyitishga qaratilgan faoliyatlar. Lingvistik intellekt yuqori bo'lgan shaxslar so'zlarning ma'nosini chuqur tushunadi, metaforalarni qo'llaydi, hikoyalar yaratadi va boshqalar bilan samarali muloqot qiladi.

Ingliz tili o'qitishda lingvistik intellektga asoslangan metodlar ayniqsa dolzarbdir, chunki ingliz tili o'zi lingvistik ko'nikmalarga asoslangan. An'anaviy grammatika-tarjimaviy usullar o'quvchilarni ko'pincha qoidalarni yodlashga majburlasa, lingvistik intellektga yo'naltirilgan yondashuvlar (hikoya aytish, debatlash, jurnal yozish, so'z o'yinlari) o'quv jarayonini tabiiy va qiziqarli qiladi. O'zbekiston Respublikasida ingliz tili davlat dasturlarida asosiy fan sifatida belgilangan bo'lib, uning o'rganilishi xalqaro aloqalar, texnologiyalar va global bozorda raqobatbardoshlik uchun zarur. Biroq, ko'plab o'quvchilar an'anaviy usullarda motivatsiya yetishmasligi va ko'nikmalarning amaliy qo'llanilmasligidan shikoyat qiladi. Shu bois, empirik tadqiqotlar asosida lingvistik intellektga mos metodlarning samaradorligini o'rganish dolzarb masala hisoblanadi. Ushbu maqola xalqaro va mahalliy empirik dalillarni tahlil qilib, O'zbekiston kontekstida ushbu metodlarni qo'llash imkoniyatlarini ko'rsatadi.

Asosiy qism Lingvistik intellekt asosidagi metodlarning asosiy turlariga quyidagilar kiradi: hikoya aytish (storytelling), ovoz chiqarib o'qish (read-aloud), so'z o'yinlari, debatlash va yozma jurnallar. Ushbu metodlar o'quvchilarga tilni tabiiy kontekstda o'zlashtirishga yordam beradi.

Birinchi navbatda, hikoya aytish metodi ingliz tilini o'rgatishda yuqori samaradorlik ko'rsatadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, hikoya aytish orqali o'quvchilarning lug'at boyligi va talaffuzi yaxshilanadi, gapirishga bo'lgan ishonch oshadi. Masalan, preschool yoshdagi bolalar bilan o'tkazilgan kuzatuvlarda storytelling sessiyalari orqali 70-80% bolalar yangi so'zlarni muvaffaqiyatli o'zlashtirgan, talaffuz aniqligi 60-70% ga yetgan va gapirish ishonchi sezilarli oshgan. Bolalar hikoya kontekstida so'zlarni vizual yordamlar, imo-ishoralar va takrorlash orqali yodlab, ularni amaliyotda qo'llashgan. Bu metod o'quv jarayonini interaktiv va past bosimli muhitda o'tkazishga imkon beradi, natijada o'quvchilarning ijtimoiy-emotsional rivoji ham yaxshilanadi.

Ovoz chiqarib o'qish (read-aloud) metodi ham lingvistik intellektni faollashtirishda muhim. Tadqiqotlar bo'yicha, o'qituvchi tomonidan ovoz chiqarib o'qish o'quvchilarning tinglash va lug'at ko'nikmalarini rivojlantiradi, chunki ular dekodlash yukidan ozod bo'lib, mazmun va yangi so'zlarga e'tibor qaratadi. Bir tadqiqotda read-aloud orqali bolalar mustaqil o'qishga nisbatan ko'proq so'z o'rganishi aniqlangan. Receptive vocabulary (tinglab tushunish)

ayniqsa yaxshilanadi, chunki ovozi o'qish orqali so'zlarning fonetik va semantik jihatlari birgalikda o'zlashtiriladi. Boshqa tadqiqotlarda read-aloud comprehension, vocabulary va fluency ni yaxshilashi isbotlangan. O'zbekiston maktablarida bu metodni qo'llash oson va samarali, chunki u katta guruhlarda ham o'tkazilishi mumkin.

So'z o'yinlari va debatlash lingvistik intellektni to'g'ridan-to'g'ri rag'batlantiradi. Bu faoliyatlar orqali o'quvchilar so'zlarni ijodiy qo'llashni o'rganadi, ritorika va argumentatsiya ko'nikmalarini rivojlantiradi. Empirik dalillar shuni ko'rsatadiki, MI (multiple intelligences) ga asoslangan yondashuvlarda, shu jumladan lingvistik yo'nalishda, vocabulary retention an'anaviy usullarga nisbatan yuqori bo'ladi. Bir tadqiqotda MI strategiyalari qo'llanilgan guruhlarda vocabulary saqlanish darajasi sezilarli yuqori chiqqan, garchi dastlabki o'zlashtirish tezligi an'anaviy usulda yuqori bo'lsa ham. Bu uzoq muddatli samaradorlikni ta'kidlaydi.

O'zbekiston kontekstida lingvistik intellekt asosidagi metodlarni qo'llash bo'yicha tadqiqotlar cheklangan, ammo mavjud dalillar ijobiy. Masalan, Markaziy Osiyoda ingliz tili o'qitishda kommunikativ va interaktiv usullar (shu jumladan hikoya va guruh ishlari) o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishi aniqlangan. O'zbek talabalari kommunikativ metodlarni qiziqarli va samarali deb baholagan, an'anaviy rote memorization ga nisbatan afzalligini ta'kidlagan. Biroq, resurslar yetishmasligi va o'qituvchilar tayyorgarligi cheklovchi omil bo'lishi mumkin. Sun'iy intellekt (AI) vositalari (chatbotlar, adaptive platformalar) lingvistik mashqlarni shaxsiylashtirishda qo'shimcha yordam berishi mumkin, empirik meta-tahlillar AI ning speaking va listening ko'nikmalarini yaxshilashdagi katta effektini ($SMD \approx 0.98$) ko'rsatgan. Bu metodlarni O'zbekiston sharoitida integratsiya qilish imkonini beradi.

Statistik jihatdan, ko'plab tadqiqotlarda lingvistik yo'naltirilgan metodlarning effekt o'lchamlari o'rta va yuqori darajada ($d = 0.5-1.5$ gacha) bo'lib, ayniqsa vocabulary va speaking da ijobiy natija beradi. Masalan, elaborative storytelling guruhlarida restlessness kamaygan va engagement yuqori bo'lgan. O'zbekiston oliy ta'limida bunday metodlarni qo'llash o'quvchilarning akademik flow va self-efficacy sini oshirishi mumkin, chunki verbal-linguistic intelligence academic writing va speaking da mediator rol o'ynaydi.

Muhokama Empirik dalillar lingvistik intellekt asosidagi metodlarning samaradorligini tasdiqlaydi, ammo bir qator cheklovlar mavjud. Bir tomondan, bu metodlar o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi, motivatsiyani oshiradi va tilni kontekstual o'zlashtirishga yordam beradi. Hikoya va read-aloud orqali o'quvchilar tabiiy til muhitini his qiladi, bu esa an'anaviy qoida-yodlash usullariga nisbatan ustunlik beradi. Ikkinchi tomondan, samaradorlik o'quvchilarning boshlang'ich darajasi, o'qituvchi malakasi va resurslarga bog'liq. Past darajadagi guruhlarda qo'shimcha scaffolding (yordam) talab etiladi.

O'zbekiston ta'lim tizimida sovet davridan qolgan rote usullar hali ham kuchli, shuning uchun lingvistik metodlarga o'tish o'qituvchilar uchun qayta tayyorgarlikni talab qiladi. AI

integratsiyasi bu jarayonni osonlashtirishi mumkin, chunki adaptive feedback va personalized tasks lingvistik mashqlarni individual ehtiyojlarga moslashtiradi. Biroq, raqamli divide (internet va qurilmalar yetishmasligi) va madaniy moslashuv masalalari muhokama qilinishi kerak. Tadqiqotlardagi heterojenlik (turli yosh, kontekst va o'lchovlar) natijalarni umumlashtirishni qiyinlashtiradi, shuning uchun O'zbekiston uchun maxsus empirik tadqiqotlar o'tkazish zarur.

Xulosa va takliflar Lingvistik intellekt asosidagi ingliz tilini o'rgatish metodlari empirik jihatdan samarali ekanligi isbotlangan: ular lug'at, nutq, tinglash va motivatsiyani yaxshilaydi, ayniqsa uzoq muddatli retention da ustunlik qiladi. O'zbekiston ta'lim tizimida ushbu metodlarni keng qo'llash ingliz tilini o'rganish sifatini oshirishi mumkin.

Takliflar:

1. O'qituvchilar uchun lingvistik intellektga asoslangan metodlar bo'yicha treninglar o'tkazish.
2. Darsliklarga hikoya aytish, read-aloud va so'z o'yinlarini integratsiya qilish.
3. AI vositalaridan (chatbotlar, adaptive apps) foydalanib, shaxsiylashtirilgan mashqlarni joriy etish.
3. Maktab va universitetlarda empirik tadqiqotlar o'tkazib, mahalliy natijalarni baholash.
4. Ota-onalar va jamoani jalb qilish orqali uyda ham lingvistik faoliyatlarni rag'batlantirish.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Bas, G. (2008). Integrating Multiple Intelligences in ESL/EFL Classrooms. The Internet TESL Journal.

[2] Hairudin, S.N. et al. (2023). Effectiveness of Integrating Multiple Intelligence Theory in English Teaching and Learning: A Systematic Literature Review. Asian Journal of University Education.

[3] Abd Al-Khadhim, H.H. (n.d.). The Effect of Linguistic Intelligence-Based Activities on... IJRSSH.

[4] Setyaningsih, S.I.S. (2022). Verbal-linguistic intelligence towards student's speaking ability using digital media. Klasikal Journal.

[5] Jantakoon, T. et al. (2025). The effectiveness of artificial intelligence in English instruction for speaking and listening skills: A meta-analysis. Contemporary Educational Technology.

[6] Roseli, N.E.B.N. et al. (2025). Examining the effectiveness of storytelling in developing English language skills among preschool children. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences.

[7] Payne, J. (2022). Receptive Vocabulary and the Impact of Reading Aloud. DIVA Portal.

[8] Reeve, B.A. (2023). A Cultural Analysis of Language Education Policy in Central Asia. Scholar Commons.

[9] Clachar, A. (2023). Linguist explores English-language learning in Uzbekistan. University of Miami News.

[10] Wei, L. (2023). Artificial intelligence in language instruction: impact on English learning achievement, L2 motivation, and self-regulated learning. PMC.

[11] Woodbury, T. (2022). The Implications of Integrating the Theory of Multiple Intelligences... RWU.

[12] Soltani, S. (2022). Applying Multiple Intelligences Theory in ESL/EFL Classrooms. Hamline University.

[13] Duke, N.K. & Pearson, P.D. (2008). Effective practices for developing reading comprehension (cited in read-aloud research).

[14] Massaro, D.W. (2017). Vocabulary development during read-alouds (related studies).

[15] O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi dasturlari va mahalliy tadqiqotlar (umumiy havola sifatida, masalan, JDPU va boshqa universitetlar materiallari).